

**Aaron Schart,
Die Entstehung
des Zwölfprophetenbuchs.
Neubearbeitungen von
Amos im Rahmen
schriftenübergreifender
Redaktionsprozesse,
BZAW 260, Berlin:
Walter de Gruyter – New York
1998, 415 s.**

Kniha marburského docenta představuje nejnovější příspěvek k tematice redakčního procesu vzniku Dodekaprofonetu. V úvodu (1-6) autor nejprve dokazuje, že je možné Dodekaprofonem jako celek datovat již okolo roku 200 př. Kr. (potvrzují nálezy z Kumránu, Wadi Murrabbaat, Sir 49,10) a že důraz na jeho literární jednotu je kladen i v popelomových obdobích (potvrzují Nahal Hever, Baba Batra 13b a 15a). Poté (6-21) Schart představuje přehled bádání od pionýrské práce R. E. Wolfea *Editing of the Book of Twelve* (1935) až po poslední příspěvky od J. D. Nogalski (1993), R. J. Coggins (1994), B. A. Jonese a J. Jeremiase (oba 1995). Na dalších stranách autor konstatuje, že je důležité sledovat jak kanonický tvar Dodekaprofonetu, tak i dějiny jeho editace, a pomalu naznačuje, jakým směrem se práce bude ubírat: Schartovi jde o sledování procesu redakčního růstu Malých proroků, na jehož konci stojí nám dnes dostupný konečný text (*Endtext*). Práce se zaměřuje na literární růst prorockých knih a ponechává rekonstrukci ústního zvěstování proroků stranou, ač si je autor vědom její důležitosti. Redakční činnost definuje Schart následovně: „Redakční zpracovávání má vždy dvě stránky věci. Nejprve jde redaktorům o porozumění obdržených textů a potom o přizpůsobení těchto materiálů novým prorockým dějinným a náboženským zkušenostem. Redakční proces integruje jak recepci obdrženého, tak i produkci nových textů.“ (24) Autor nezapomíná zmínit i jiné pojmy a jejich zastánce, kteří se pokoušejí popsat tentýž fenomén (H. W. Hertzberg, *Nachgeschichte*, 1936; G. von Rad, *Umprägung der alten Botschaft*, 1962;

W. Zimmerli, *Fortschreibung*, 1980; O. H. Steck, *Prophetische Prophetenauslegung a Relecture*, 1996) a kteří s různou mírou interpretační intenzity naznačují spleť problémů vzniku biblických látek.

Hlavní část knihy tvoří podrobná exegetická studie (50-303), jež se nejprve soustřeďuje na nadpisy jednotlivých prorockých spisů. Na základě věcných a jazykových rozborů nadpisů je rozpoznána skupina knih (Oz, Am, Mi, Sf), která původně tvořila samostatnou sbírku. To utvrzuje Scharta v přesvědčení, že představa vzniku Dodekaprofonetu jako víceméně náhodného sepsání dvanácti nezávislých proroků na jednu roli je nesprávná. Proto předkládá tezi šesti redakčních fází, na jejichž konci je současný text zahrnující všech dvanáct proroků. Jak podtitul naznačuje, stává se výchozím bodem pro popis těchto šesti redakčních fází kniha Amos, protože se podle autora vztahuje k zvěstování nejstaršího písemného proroka. Jaké jsou podle autora jednotlivé fáze? Jedná se (a) o Dvoukníží Oz 1,1 + 1,3-9,4 a Am 1,2-14,1. (b) D-korpus obsahující Oz, Am, Mi 1,1-3,12 + 6,16 a Sf 1,1-3,8 a možná verše 11-13. Ač se tento korpus v mnohém podobá práci deuteronomistů (nadpis obsahuje text: „Slovo Hospodinovo, které se stalo k proroku XY, synu XY, za králů XY“), Schart se úplné identifikaci D-korpusu s deuteronomisty brání a odkazuje na znalce jejich teologie N. Lohfinka, který varuje před inflačním užíváním pojmu deuteronomistická redakce. (c) Nahum – Abakuk korpus obsahuje předchozí redakce spolu s Mi 6,1-7,6, Na, Abk a Sf 3,11-13. (d) Ageus – Zachariáš korpus rozšiřuje vznikající Dodekaprofon o Ag, Za 1-8, možná i kapitoly 9-13 a o zbývající text proroka Sofonjáše. (e) Jóel – Abdiáš korpus je Desetiknížím, jemuž chybí již pouze Jonáš a Malachiáš. (f) Tito dva proroci jsou doplnění v poslední vrstvě redakční práce, na jejímž konci stojí Dodekaprofonet.

Jednotlivé redakční fáze lze podle autora rozpoznat tím, že každá z nich rozvíjí proctví na základě vlastního konceptu dějinné zkušenosti. Přesto je každá fáze specificky spjata s předchozí editací. Toto vše shrnuje Schart na konci exegetické studie. Zde se znovu vrací k povaze redakční práce tím, že sestupuje z roviny obecné definice (viz úvod)

a vysvětluje její dva základní znaky tak, jak se dají vysledovat na rovině jednotlivé oddělené redakční fáze: (I) Redakční přídávky každé fáze jsou editory vědomě formulovány za pomoci lexemů, které odpovídají kontextu. Tyto přídávky mají i v jednotlivé fázi rozdílnou podobu podle toho, v jakém spise a na jakém kompozičním místě jsou doplňovány. (II) Přídávky jednotlivé fáze nebyly sepsány jedním člověkem, ale více osobami, a proto obsahují jazykové a věcné odlišnosti. Tyto odlišnosti jsou v Dodekaprofonu písemně dokumentovány, integrovány do prorockých sbírek a získávají tak pro okruh tradentů závaznou platnost. Texty sbírek jsou standardizovány a v závěrečné fázi redakce rozvrženy do pevného pořadí, tak jak jej zachycuje masoretský text a jak je předznamenává již nález části Dodekaprofonu v Kumránu (jde o dokument 4 QXIIa, ve kterém je pořadí stejné, jen Jon je zařazen za Mal).

Na posledních osmi stranách knihy (306-314) se autor věnuje posouzení významu redakční práce a zároveň se ptá po vztahu této práce k textu jako celku. Ač délkou nerovná, přináší tato pasáž vše podstatné. V podkapitole věnované reflexi redakční činnosti (309-311) Schart definuje dějiny redakce jako dějiny kompromisů, které měly za cíl vybojovat vždy co nejadekvátnější porozumění toho, jak se Bůh zjevoval v dějinách, co je určením světa a jakou roli má Izrael a lidstvo v tomto světě hrát. Tento model kompromisu (*Kompromissmodell*) je podložen několika významově protichůdnými citacemi (všezničující text JI 4 versus nadějí dávající Mi 4, 1-5, prorocství spásy v Na a prorocství soudu v D-korpusu apod.), jež podtrhují spletnost a mnohavrstevnost teologie autorů-redaktorů Dodekaprofonu.

V závěrečné podkapitole (312-314) je konečný text Dodekaprofonu popsán jako celek obsahující napětí a neuzavřenost, jejichž řešení je ponecháno na čtenářích. Důvodem je vzrůstající úcta pozdních redaktorů vůči tradovanému textu, která se projevuje odmítáním harmonizovat významové a textové nesourodosti. Dodekaprofon, ale i celý kánon Starého zákona, poznamenává Schart, je proto stálým kreativním úkolem.

Schartova kniha je dobrým příkladem vyváženého přístupu k poměrně specifické pro-

blematic. Jeho přehledné rozvržení práce na obecnější, ale velmi instruktivní uvedení do spletnosti redakčního vzniku Dodekaprofonu, hutný analytický střed a srozumitelný hermeneuticky orientovaný závěr nabíží i ne odborníku možnost nahlédnout do dílny specialistů, kteří se zabývají redakcí starozákonních knih.

FILIP ČAPEK

**Petr Pokorný,
Jesus in the Eyes of His
Followers: Newly Discovered
Manuscripts and
Old Christian Confessions,
North Richland Hills, Texas:
BIBAL Press 1998, 101 s.**

Útlá kniha, publikovaná jako čtvrtý svazek edice „Dead Sea Scrolls & Christian Origins Library“, působí skromným dojmem jen na první pohled. Navzdory malému rozsahu se v ní autor hutnou, a přitom čtivou formou vyrovnává s nejdůležitějšími trendy současného novozákonního bádání, přičemž osvědčuje nejen bezpečnou orientaci v nejnovejších diskusích, ale i pevnou koncepci vlastního pohledu.

Jestliže jej James H. Charlesworth, redaktor edice, hodnotí jako „nejnadanějšího a nepronikavějšího biblistu, který se na Východě specializuje na počátky křesťanství“ (s. vii), nejde zdaleka jen o přátelské gesto kolegy. Petr Pokorný je nad jiné povoláný znalec raného křesťanství, gnosticizmu a řecké literatury vůbec. Z řady jeho monografických prací lze připomenout alespoň tu, na niž v recenzované knize nejvíce navazuje, a sice *Vznik christologie: Předpoklady teologie Nového zákona* (Praha: ÚCN – Kalich 1989), knihu vydanou původně německy (*Die Entstehung der Christologie: Voraussetzungen einer Theologie des Neuen Testaments*, Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1985; Stuttgart: Calwer Verlag 1985) a později také anglicky (*The Genesis of Christology*, Edinburgh: T. & T. Clark 1987).

Recenzovaná kniha autor rozdělil do tří oddílů nazvaných lakonicky „Problém“ (s. 1-